

Asielmigratie en criminaliteit

Jan de Boom (Risbo, Erasmus Universiteit Rotterdam)

Erik Snel (Faculteit Sociale Wetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam)

Godfried Engbersen (Faculteit Sociale Wetenschappen, Erasmus Universiteit Rotterdam)

Asielmigratie en criminaliteit

Jan de Boom, Erik Snel & Godfried Engbersen (EUR)

1 Inleiding

“In de nacht van 10 april 1912 verging op zijn eerste reis het passagiersschip Titanic, het schip dat in die tijd doorging als het beste en snelste, een onvergankelijke triomf van de techniek.” Zo opende Kees Schuyt (1973) zijn Nijmeegse oratie over rechtvaardigheid en effectiviteit in de verdeling van de levenskansen. Schuyt rekende zijn toehoorders voor dat in die nacht 45% van de derde klasse vrouwelijke passagiers de dood vond in de golven, van de tweede klasse was dat 16% en voor de eerste klasse 0,7%. De klassenverschillen in sterftepercentages zijn een letterlijke indicatie van de ongelijke verdelingskansen (zie ook Antonovsky 1967).

De Titanic-metafoor van eerste, tweede en derde klasse passagiers is ook bruikbaar om de criminogene werking van de Nederlandse asielprocedure te analyseren (Engbersen 2007). Zoals de Titanic eerste, tweede en derde klasse passagiers vervoerde die verschillende kansen op overleving bleken te hebben, zo creëert de asielprocedure eerste, tweede en derde klasse asielmigranten met een ongelijke maatschappelijke positie. Sommige asielmigranten worden erkend en krijgen een verblijfsvergunning en daarmee toegang tot arbeid en publieke voorzieningen (eerste klasse). Anderen zijn nog steeds in procedure en worden slechts minimaal verzorgd door de overheid (tweede klasse). Nog weer anderen, en in feite de meerderheid van de asielmigranten, ondervinden dat hun asielverzoek wordt afgewezen en dat hen de toegang tot Nederland en de instituties van de Nederlandse verzorgingsstaat wordt ontzegd (derde klasse). Voorzover zij desondanks in Nederland blijven, zijn zij voor hun levensonderhoud afhankelijk van informele, deels illegitieme middelen. Hiermee stuiten we op een klassiek thema in de Nederlandse criminologie, namelijk het verband tussen economische omstandigheden en criminaliteit.

De Nederlandse criminologie kent een lange traditie om crimineel gedrag vanuit sociaal-economische deprivatie te verklaren. Zo liet Bongers (1916) zien dat economische delinquentie, met name kleine diefstallen, afnam in de tweede helft van de 19de eeuw als gevolg van de verbeterde economische situatie en de afgenomen werkloosheid. Hier richten we ons op een nieuwe dimensie van sociale ongelijkheid, namelijk de *juridische status* van migranten die toegang geeft tot de arbeidsmarkt en publieke voorzieningen. In dit paper vertrekken wij vanuit dat de these dat naarmate de verblijfsstatus van asielmigranten ‘zwakker’ is de betrokkenheid bij

specifieke vormen van criminaliteit toeneemt. Hoe zwakker de juridische status en hoe geringer de toegang tot de instituties van arbeid en verzorgingsstaat, des te meer migranten aangewezen zijn op onwettelijke en criminele middelen om in het levensonderhoud te voorzien.

We onderzoeken dus het verband tussen juridische classificaties en criminele betrokkenheid door de criminaliteitsgraad te vergelijken van drie categorieën asielmigranten: (1) toegelaten asielmigranten die een formele verblijfsvergunning (en vaak de Nederlandse nationaliteit) hebben gekregen, (2) asielmigranten die nog in procedure zijn en minimale ondersteuning van de overheid krijgen (onderdak in asielcentra op basis van ‘bed, water & brood’ plus wat zakgeld), en tenslotte (3) afgewezen asielmigranten die hier, voor zover nog in Nederland aanwezig, illegaal zijn en zonder enige ondersteuning van de overheid moeten zien te overleven. Onze onderzoeksvragen zijn tweeledig: in welke mate zijn immigranten met een asielachtergrond betrokken bij crimineel gedrag in Nederland? En hoe kunnen we verschillen in criminele betrokkenheid tussen diverse subcategorieën onder de asielmigranten verklaren? De opzet van dit paper is al volgt. Eerst schetsen wij onze theoretische vertrekpunten. Vervolgens gaan we nader in op onze methodische aanpak en de gebruikte databestanden. Daarna presenteren we onze empirische bevindingen.

2 Criminaliteit, relatieve deprivatie en criminele migratie: theoretische overwegingen

In de Nederlandse criminologie is veel aandacht voor de relatief sterke betrokkenheid van (bepaalde groepen) immigranten of ‘minderheden’ bij criminaliteit (Van Swaaningen 2006). In veel Europese landen overstijgt het aandeel migranten onder de officieel geregistreerde daders van delicten hun aandeel in de bevolking. Ook detentiestatistieken laten een oververtegenwoordiging van migranten zien (Tonry 1997). Waar in sommige landen sprake was – en soms nog steeds is – van een taboe in de criminologie (Bovenkerk 2003: 210), werden deze zaken in Nederland al vroeg onderzocht. Niet-Nederlandse criminologen en sociologen wezen vaak op selectief politioptreden (gericht op bepaalde groepen in bepaalde wijken) of selectieve justitiële sanctionering als de belangrijkste oorzaak van de oververtegenwoordiging van migranten in de criminaliteitsstatistieken (vgl. Wacquant 2005). Anderen wijzen op de rol van de media in het creëren van een ‘morele paniek’ die de criminele betrokkenheid van migranten dramatiseert (Hagan en Peterson 1995) of houden vol dat de oververtegenwoordiging van migrantenjongeren in de criminaliteitsstatistieken terug te voeren is op het feit dat er in migrantengemeenschappen zoveel jongeren ‘at risk’ zijn (in het bijzonder arme, jonge mannen wonend in achtergestelde stedelijke gebieden) (Young 1999).

Hoewel ook Nederlandse onderzoekers zich bewust zijn van deze valkuilen in het onderzoek over het verband tussen etniciteit en delinquentie (De Haan en Bovenkerk 1993) tekent zich in de Nederlandse criminologie toch een consensus af dat sommige migrantengroepen inderdaad oververtegenwoordigd zijn bij bepaalde delicten (Althoff & De Haan 2006: 14; Bovenkerk 2003: 226; De Boom et al. 2006: 85). Recent onderzoek toont zelfs dat de oververtegenwoordiging van sommige migrantengroepen onder daders of verdachten van delicten weliswaar kleiner wordt, maar zeker niet verdwijnt wanneer in de analyse rekening wordt gehouden met hun persoonlijke kenmerken (SES, woonplaats, enz.) (Blom et al. 2005). Met andere woorden, het verband tussen migratie en etnische herkomst enerzijds en criminaliteit anderzijds lijkt geen schijnverband.

Dit paper behandelt de criminele betrokkenheid van een specifieke migrantencategorie, namelijk degenen die naar Nederland kwamen voor politiek asiel. We onderzoeken in welke mate asielmigranten betrokken zijn bij criminaliteit (c.q. bij de politie geregistreerd zijn als verdachte van een delict) en enkele verklaringen voor de (mogelijke) oververtegenwoordiging van asielmigranten in de criminaliteit. Er zijn diverse verklaringen mogelijk waarom asielmigranten méér dan andere migranten en zeker meer dan de gemiddelde Nederlander betrokken raken bij criminaliteit. Te denken valt bijvoorbeeld aan traumatische ervaringen voor of tijdens de vlucht uit het land van herkomst of de spanningen veroorzaakt door een langdurig verblijf in een Nederlands asielcentrum (De Haan & Althof 2002; Althoff & De Haan 2006; Engbersen et al. 2007; Leerkes 2007). Gegeven de beschikbare data in Nederland kunnen we op al deze zaken niet ingaan. Dit paper beperkt zich tot twee mogelijke verklaringen voor de criminele betrokkenheid van asielmigranten. De eerste theorie richt zich op het marginaliseringproces van asielmigranten tijdens hun verblijf in Nederland. Bij aankomst in Nederland waren ze nog niet crimineel actief, maar dit verandert door de (langdurige) relatieve deprivatie tijdens en soms na de asielprocedure. De tweede theorie veronderstelt daarentegen dat asielmigranten om redenen van criminaliteit naar Nederland afreizen. Criminaliteit is dus niet het effect van een proces van marginalisering in Nederland, maar het gevolg van doelrationeel handelen. Dit staat te boek als ‘criminele migratie’ (Weenink et al. 2004; Bovenkerk 2003; Bort 2000; Benyon 1996; Van Duyne 1993). In zijn recente dissertatie *Illegaal verblijf en veiligheid* heeft Leerkes (2007) laten zien dat criminele migratie een veel voorkomende reden van aanhouding is bij illegale vreemdelingen.

Op het eerste gezicht lijkt het vreemd dat asielmigranten, die hun eigen land ontvluchtten vanwege oorlogservaringen, politieke vervolging of om andere redenen hun toevlucht in Nederland zochten, hier betrokken raken bij criminaliteit. Wij zullen echter betogen dat het crimineel gedrag van deze migrantengroep (mede) te verklaren is uit de soms vergaande

deprivatie waarmee zij geconfronteerd worden tijdens en na de asielprocedure. Deze verklaring sluit nauw aan bij de sociologische ‘strain’-theorie (Cloward 1959; Cloward & Ohlin 1960; Merton 1968 [1957] and 1995; cf. Lanier & Henry 2004: 232-47). Uitgangspunt van de strain-theorie is dat criminaliteit een normale reactie is in geval van relatieve deprivatie. Relatieve deprivatie ontstaat wanneer individuen zich met anderen (hun referentiegroepen) die het beter hebben vergelijken en zich als gevolg daarvan relatief gedepriveerd voelen. Criminaliteit kan volgens Merton een ‘innovatief middel’ zijn om cultureel aanvaarde doelen (zoals maatschappelijk succes, het realiseren van een minimaal aanvaardbaar bestaan, of het voldoen aan familiale plichten)) te realiseren wanneer legitieme middelen niet ter beschikking staan.

Deprivatie leidt echter niet per definitie tot criminaliteit. Individuen ontwikkelen mede afhankelijk van hun sociale achtergrond en culturele normen verschillende strategieën om met deze spanning tussen doelen en beschikbare middelen om te gaan. Sommigen blijven trouw aan ‘middenklassenwaarden’ zoals werk, sparen en uitgestelde consumptie als manier om succes te behalen. In geval van ‘strain’ zullen zij eerder hun materiële doelen beperken dan andere manieren vinden om deze doelen toch te realiseren. Anderen houden minder vast aan de gebaande paden en ontwikkelen ‘innovatieve’ (waaronder illegitieme) middelen om succes te behalen. Cloward voegde nog een andere dimensie toe aan Merton’s strain theorie. Of iemand al dan niet crimineel gedrag ontwikkelt, wordt niet alleen bepaald door de (geblokkeerde) toegang tot legitieme middelen, maar ook door toegang tot illegitieme middelen (Cloward 1959; Cloward & Ohlin 1960). Niet alle individuen in een gedepriveerde situatie kiezen, of zijn zelfs maar in staat te kiezen, voor illegitieme middelen om doelen te bereiken. Zij hebben hiervoor bepaalde kennis en vaardigheden nodig, en de mogelijkheden om crimineel gedrag te ontwikkelen. Of een individu bij criminaliteit betrokken raakt, wordt dus niet alleen bepaald door zijn of haar mogelijkheden om geaccepteerde doelen met legitieme middelen te realiseren maar door de ‘differentiële kansenstructuur’ (‘differential opportunity structure’) die mensen toegang geeft tot legitieme en illegitieme middelen (Cloward 1959; Cloward & Ohlin 1960; Merton 1995).

Onderzoek vanuit ‘strain’-perspectief over criminaliteit richtte zich tot dusver vooral op sociaal-economische klassenverschillen in kansenstructuren en de invloed van buurten op crimineel gedrag. Wij menen echter dat het ‘strain’-perspectief bij uitstek ook geschikt is om de criminele betrokkenheid van asielmigranten en andere ‘irreguliere’ migranten (vooral ongedocumenteerde migranten) te verklaren (Engbersen 1999; Engbersen & Van der Leun 1998; Van der Leun 2003; Engbersen et al. 2007). We doen dit in tweede stappen. Ten eerste stellen we dat de juridische status van migranten (dan wel het gebrek daaraan) nauw verbonden is met hun sociale positie. In de context van een verzorgingsstaat zoals de Nederlandse garandeert een

juridische status (bijv. wanneer een asielmigrant erkend wordt of een illegale vreemdeling gelegaliseerd wordt) tevens de toegang tot de formele arbeidsmarkt en de instituties van de verzorgingsstaat (sociale zekerheid, gezondheidszorg, huisvesting, enz.). Ten tweede zijn echter ook de sociale netwerken en de etnische gemeenschap waarvan men deel uitmaakt, en de differentiële kansenstructuur die daarvan het gevolg is, van invloed op de mate waarin men bij criminaliteit betrokken raakt.

We bekijken hoe beide uitgangspunten van toepassing zijn op asielmigranten in Nederland. Nederland kreeg met name in de jaren '90 te maken met een grote instroom van asielmigranten (Snel et al. 2006). Behalve de omvang van de asielinstroom, was vooral de lange duur van de asielprocedure een groot probleem. Het effect was dat grote groepen asielmigranten soms vele jaren achtereen in opvangcentra verbleven.¹ Gegeven het beleid van de Nederlandse regering dat asielmigranten buiten de Nederlandse samenleving moeten blijven, hadden (en hebben) zij slechts beperkte rechten op betaalde arbeid en geen toegang tot sociale zekerheid. In plaats daarvan is er een zakgeldregeling voor asielmigranten van enkele tientallen euro's per persoon per week.² Voor de rest geldt in de opvang van asielmigranten de zogenaamde "bed, water en brood"-regeling. Het soms jarenlange verblijf in de asielopvang gaat dus gepaard met een minimaal bestaan. De Vreemdelingenwet van 2000 probeerde op allerlei manieren het aantal asielmigranten te beperken en vooral de asielprocedure te verkorten. De asielprocedure verloopt nu sneller (een eerste beslissing over een asielaanvraag valt zelfs binnen een week, afgewezen asielmigranten worden geacht direct uit Nederland te vertrekken), de mogelijkheden om beroep tegen een asielbeslissing aan te tekenen worden beperkt (o.m. door de invoering van een uniforme, in eerste instantie tijdelijke status voor iedereen) en asielmigranten worden sneller geacht uit Nederland te vertrekken (zo mag de uitslag van een tweede juridisch beroep niet meer in Nederland worden afgewacht). De Nederlandse overheid onderneemt echter weinig stappen om afgewezen asielmigranten daadwerkelijk uit Nederland te verwijderen, maar draagt hen enkel op om te vertrekken. Als gevolg van dit alles blijven veel asielmigranten zonder verblijfsvergunning en vaak zonder middelen van bestaan in Nederland (Engbersen et al. 2007: 422-423). Zoals Engbersen et al. (2007: 425) de (onbedoelde) gevolgen van de nieuwe Vreemdelingenwet samenvatten: "The old asylum procedure created a very extensive group of asylum seekers who had to wait for years for the final decision. This group had a very weak legal position and a poor income position. The new asylum procedure primarily creates large numbers of rejected asylum seekers".

Uitgangspunt van ons onderzoek is dat we drie afzonderlijke categorieën kunnen onderscheiden onder de asielmigranten (= iedereen die via de asielprocedure Nederland is

binnengekomen), namelijk erkende asielmigranten, degenen die nog in procedure zijn en afgewezen asielmigranten. Deze drie categorieën verschillen niet alleen van elkaar qua juridische status, maar ook qua sociale positie (of in Merton's termen: qua toegang tot 'legitieme middelen' tot inkomensverwerving). Erkende asielmigranten hebben (zoals alle 'reguliere' migranten) een formele verblijfsstatus en vaak de Nederlandse nationaliteit. Ze hebben toegang tot de arbeidsmarkt, sociale zekerheid en alle andere voorzieningen van de Nederlandse verzorgingsstaat. In feite hebben ze dezelfde sociale rechten en verplichtingen als elke reguliere migrant en alle andere Nederlandse ingezetenen. Asielmigranten die nog in de asielprocedure zijn verwikkeld verblijven eveneens legaal in Nederland, al verkeren ze in grote onzekerheid of ze hier mogen blijven. Men heeft echter weinig sociale rechten en kan slechts terugvallen op minimale verzorging ('bed, water en brood' plus van zakgeld) van de overheid. Zij zijn echter beter af dan afgewezen asielmigranten die, voor zover niet vertrokken, illegaal in het land verblijven en uitgesloten zijn van de formele arbeidsmarkt en alle verzorgingsstaatarrangementen. Om rond te komen, zijn ze afhankelijk van informele en desnoods illegitieme middelen (informele steun van familie en landgenoten, zwart werk of criminele activiteiten) (Engbersen 1999).

De drie categorieën onder de asielmigranten verschillen dus niet alleen van elkaar qua juridische status, maar ook qua toegang tot formele en legitieme middelen voor inkomensverwerving. Merton's strain-theorie volgend, verwachten we: hoe 'sterker' de juridische status van asielmigranten, des te meer toegang tot formele en legitieme middelen voor inkomensverwerving en des te minder betrokken bij criminaliteit (hypothese 1a). Een aanvullende vraag is of erkende asielmigranten meer of minder in criminaliteit verwikkeld zijn dan de reguliere migrantenpopulatie (eerste generatie). Er zijn argumenten voor beide standpunten. Aangezien erkende asielmigranten in dezelfde juridische en sociale positie verkeren (verblijfsvergunning of Nederlandse nationaliteit, toegang tot de formele arbeidsmarkt en publieke voorzieningen) verwachten we geen verschil in criminaliteitsniveau tussen beide categorieën. Er is echter een aantal redenen, waarom erkende asielmigranten een minder goede sociale positie hebben dan andere reguliere migranten. Ten eerste door hun vaak onverwacht en soms dramatisch vertrek uit het herkomstland, vaak gevolgd door jaren van deprivatie, onzekerheid en spanningen tijdens de asielprocedure (De Haan & Althoff 2002; Althoff & De Haan 2006). Ten tweede door hun slechte arbeidsmarkt positie, zowel laag- als hoog opgeleide erkende asielmigranten hebben grote moeite om een baan te verwerven (Dagevos & Odé 2006 en 2007). Daarom verwachten we dat erkende asielmigranten vaker bij criminaliteit betrokken zijn dan andere reguliere migranten in Nederland (hypothese 1b).

Deze overwegingen gaan voorbij aan het feit dat relatieve deprivatie, ook volgens de strain-theorie van Merton en Cloward, niet per definitie tot méér criminaliteit leidt. Enerzijds spelen hierbij culturele normen en waarden een rol. Migranten(groepen) die zich meer aan maatschappelijk geaccepteerde normen gebonden voelen, zullen in het geval van 'strain' eerder hun aspiraties terugschroeven dan 'innovatieve' (illegitieme) wegen bewandelen om hun aspiraties toch te realiseren. Helaas bevat ons empirisch materiaal geen mogelijkheid om dit aspect te onderzoeken. Anderzijds stelden we, dat criminaliteit niet alleen samenhangt met (geblokkeerde) toegang tot formele en legitieme manieren van inkomensverwerving, maar ook met toegang tot informele netwerken (differentiële kansenstructuur) (vgl. Cloward 1959; Cloward & Ohlin (1960). In eerder onderzoek onderscheidde we drie dimensies van de differentiële kansenstructuur van irreguliere migranten (asielmigranten, illegale migranten, enz.) (Engbersen & Van der Leun 1998; Van der Leun 2003: 59; Engbersen et al. 2007: 433-4). De eerste dimensie betreft de toegang tot legitieme, formele instituties van de verzorgingsstaat zoals de (formele) arbeidsmarkt, sociale zekerheid, huisvesting, enz. De tweede dimensie betreft de toegang tot informele, deels illegitieme instituties zoals de informele arbeidsmarkt, informele huisvestingsmarkt, evenals het bezit van informele steunnetwerken van verwanten, vrienden en landgenoten. De derde dimensie betreft toegang tot illegitieme instituties zoals criminele economieën en netwerken.

Dit conceptuele raamwerk van de differentiële kansenstructuur biedt een verklaring voor verschillen in de patronen van criminele betrokkenheid tussen diverse migrantengroepen. Immigranten met geen of een beperkte toegang tot formele en informele instituties en die niet kunnen terugvallen op de informele steun van de eigen gemeenschap om informeel werk, huisvesting en documenten (paspoort, ziekteverzekering, sofi-nummers) te krijgen, ervaren een sterkere noodzaak om illegitieme of criminele middelen van bestaan te zoeken. Daarom zijn migranten uit omvangrijke en hechte etnische gemeenschappen (als potentiële bron voor informele steun) in de regel minder betrokken bij criminaliteit dan migranten uit beperkte en minder hechte gemeenschappen (hypothese 2).

Tenslotte poneren we, in navolging van Leerkes (2007), een alternatieve verklaring voor de criminele betrokkenheid van asielmigranten. Tot dusver veronderstelden we dat asielmigranten pas *in* Nederland crimineel actief worden door het marginaliseringproces tijdens de asielprocedure en het illegaal verblijf. Het is echter ook mogelijk dat asielmigranten naar Nederland afreizen om criminele activiteiten te ontwikkelen. In dat geval was de asielaanvraag niet meer dan een middel om toegang te krijgen tot een meer welvarende samenleving. Dit is de these van 'criminele migratie'. Als deze these van criminele migratie klopt, dan mogen we

verwachten dat asielmigranten al relatief snel na hun aankomst en asielaanvraag in Nederland beginnen met het plegen van delicten. Vanaf de jaren negentig is de mogelijke relatie tussen asiel en criminele migratie onderwerp van speculatie en discussie geweest. Zo kwam de Groningse burgemeester Wallage begin 2001 in het nieuws met zijn stelling dat de criminaliteit onder asielmigranten in het Noorden van het land vijf keer zo hoog was als onder de reguliere bevolking. De burgemeester baseerde zich daarbij op interne politierapporten die aanleiding zouden geven tot een dergelijk cijfer. Wallage doelde vooral op asielmigranten die in asielcentra verbleven en crimineel actief waren. Enkele jaren daarvoor waren twee politiestudies verschenen van Interregionale Rechercheteams over Joegoslavische en Oost-Europese criminaliteit die ook een betrokkenheid suggereerden van asielmigranten met bepaalde vormen van criminaliteit zoals helling (zie daarover Snel et al. 2000). De uitspraken van de burgemeester en de inhoud van de politiestudies zijn later door wetenschappelijk onderzoek genuanceerd en/of weersproken (De Haan en Althoff 2002; Snel, Van San en Broers 2002). Deze onderzoeken waren echter te beperkt om geldige en betrouwbare uitspraken te doen over mogelijke relaties tussen asiel en criminele migratie. In dit paper zullen we pogen om greep te krijgen op het fenomeen van criminele migratie. Daarbij gaan wij er van uit dat hoe sneller asielmigranten na aankomst in Nederland hun eerste delict plegen, des te groter de kans dat ze met criminele intenties naar Nederland kwamen (vgl. Leerkes, 2007). Omgekeerd: hoe langer asielmigranten in de asielprocedure zijn voordat ze hun eerste delict plegen, des te groter de kans dat ze crimineel actief werden als gevolg van de ervaren relatieve deprivatie tijdens de asielprocedure (hypothese 3).

3 Methode

Een voorwaarde om deze hypothesen te kunnen toetsen is dat kan worden aangegeven welk deel van de asielmigranten door de politie wordt geregistreerd als verdacht (en welk deel niet). Er bestaan echter geen betrouwbare informatiebronnen of gegevensbestanden waarin zowel gegevens over asielmigranten als gegevens over verdachten zijn geregistreerd. Zo is in bestanden waarin asielmigranten staan geregistreerd zoals bijvoorbeeld het Centraal Register Vreemdelingen (CRV) geen informatie opgenomen over de eventuele betrokkenheid bij criminele activiteiten en wordt in het verdachtenregistratiesysteem van de politie (HKS) niet geregistreerd of een verdachte ooit asiel heeft aangevraagd. Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is daarom een matching of koppeling van de in deze registers opgenomen informatie noodzakelijk.

We gaan hier eerst in op de gebruikte registers en besteden vervolgens aandacht aan de wijze waarop deze aan elkaar zijn gekoppeld. Tenslotte wordt uiteengezet hoe de betrokkenheid bij criminaliteit voor de diverse groepen asielmigranten is berekend.

De registers

Informatie over asielmigranten (INDIS, CRV, BVV, VAS)

Om de hypothesen te kunnen toetsen is het van belang dat de gegevens over personen die in Nederland een asielverzoek hebben ingediend voor een zo ruim mogelijk periode en op individueel beschikbaar zijn. Verder is het gezien de onderzoeksvragen van belang dat er voldoende informatie over de individuele asielmigranten beschikbaar is. Er is daarom gebruik gemaakt van een drietal registratiesystemen.

Ten eerste is dit het IND Informatie Systeem (INDIS). INDIS is het geautomatiseerde informatiesysteem van de Immigratie- en Naturalisatiedienst waarin de aanvragen om toelating van vreemdelingen worden verwerkt. INDIS bevat niet alleen informatie over asielmigranten, maar ook over reguliere vreemdelingen. Wat betreft personen die een asielverzoek hebben ingediend, worden in INDIS alle juridische procedures opgenomen die in de (asiel)procedure worden gezet. Dat betekent dat alle beslissingen op asielaanvraag, bezwaar en beroep worden geregistreerd. Ook wordt vastgelegd of er sprake is van ongewenstverklaring en/of vreemdelingenbewaring en of iemand is vertrokken.

Ten tweede is gebruik gemaakt van informatie uit het Centraal Register Vreemdelingen (CRV); een centraal systeem waarin de gegevens van alle in Nederland geregistreerde vreemdelingen zijn opgenomen. Informatie uit dit CRV-bestand kan op basis van het IND-dossiernummer worden gekoppeld aan INDIS en bevat persoonsgegevens en achtergrondkenmerken van aanvragers asiel en regulier. De persoonsgegevens omvatten onder andere naam, nationaliteit, geboortedatum en geslacht. Achtergrondkenmerken zijn bijvoorbeeld CRV-status, aanvraagdatum procedure, beslissingen en uitreisdatum. Belangrijk voor dit onderzoek is dat in het CRV het GBA-nummer is geregistreerd. Dit GBA-nummer maakt een koppeling met gegevens over criminaliteit mogelijk (zie hierna).

Ten derde zijn gegevens gebruikt uit de Basisvoorziening Vreemdelingen (BVV). Sinds het najaar van 2003 maken de 25 vreemdelingendiensten en de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) voor het eerst gebruik van dezelfde persoons- en statusgegevens van vreemdelingen, die opgeslagen zijn in deze Basisvoorziening Vreemdelingen (BVV). Met de komst van de BVV is de informatievoorziening centraal geregeld en kan informatie over de vreemdeling tussen de diverse organisaties worden gedeeld. Zo zal bijvoorbeeld een asielaanvraag die door de IND is

afgewezen, direct bekend gemaakt worden bij de Vreemdelingendienst. Deze instantie kan vervolgens controleren of de vreemdeling al dan niet vrijwillig is vertrokken en als dat niet het geval is voorbereidingen treffen voor de terugkeer van de betreffende persoon.

Voor dit onderzoek is het BVV gebruikt om de 'huidige' status (=status op moment van extractie) van de asielmigrant te bepalen.

Concreet is door de IND op basis van deze drie registers een databestand geconstrueerd waarin alle personen zijn opgenomen die asiel hebben aangevraagd in de periode 1989-2004. Dit bestand omvat 423.918 records.

Tenslotte is informatie uit het Vreemdeling Administratiesysteem (VAS) gebruikt. In het VAS staan in principe alle illegalen geregistreerd die in Nederland zijn aangehouden. De grond voor de aanhouding kan illegale arbeid zijn, naast bijvoorbeeld zwartrijden in het openbaar vervoer of een verdenking van een misdrijf. Het VAS bevat diverse persoonskenmerken zoals het geslacht, de leeftijd en de nationaliteit, evenals informatie over het woonadres van illegalen. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van gegevens over staandehoudingen van illegalen in de periode van 1 januari 1997 tot en met 30 september 2003.

Informatie over verdachten (HKS)

De basis voor dit onderzoek vormen politiegegevens over geregistreerde criminaliteit. Concreet maken we gebruik van de in het zogenaamde Herkenningsdienst Systeem (HKS) geregistreerde verdachten. HKS is een administratiesysteem waarin alle 25 Nederlandse politieregio's, het Korps Landelijke PolitieDiensten (KLPD) en de Koninklijke Marechaussee gegevens registreert over verdachten tegen wie proces-verbaal is opgemaakt wegens een misdrijf. HKS bestaat feitelijk uit 27 deelbestanden. De Dienst Nationale Recherche Informatie (DNRI) van het KLPD beschikt echter over een zogenaamd metabestand HKS waarin alle personen van 12 jaar en ouder zijn opgenomen die in de periode 1-1-1996 t/m 31-12-2004 ooit werden verdacht van een misdrijf. In totaal staan (per 1 januari 2005) ruim 1,2 miljoen (unieke) personen als verdachte geregistreerd in dit metabestand HKS.³ In HKS is naast achtergrondkenmerken van de verdachte informatie opgenomen van het type misdrijf waarvan iemand wordt verdacht en of de verdachte al eerder met de politie in aanraking kwam. Tegen een verdachte kunnen in een jaar één of meerdere processen-verbaal zijn opgemaakt. Eén proces-verbaal kan weer meerdere delicten bevatten (Lammers et al. 2005).

Verdachten die worden vrijgesproken of bij wie de aanklacht wegens onrechtmatig verkregen bewijs wordt geseponneerd, worden in principe uit het HKS verwijderd. Omdat onduidelijk is of dit wel altijd gebeurt blijven we in dit paper spreken over verdachten (zie ook

Dagevos & Gijsberts red. 2007:230). Verder wordt opgemerkt dat in HKS (verdachten van) misdrijven worden geregistreerd. Overtredingen en verdachten van overtredingen worden hierin dus niet vastgelegd.⁴

We weten dat dergelijke politiestatistieken bijna per definitie onvolledig (vanwege het zogenaamde dark number) en daardoor ook selectief zijn (Lammers et al. 2005, Dagevos & Gijsberts red. 2007). Toch moet men in een analyse als de onderhavige wel van politiestatistieken gebruik maken, omdat andere enigszins betrouwbare gegevens over de betrokkenheid van verschillende groepen bij criminaliteit niet beschikbaar zijn. Bovendien is er geen reden om aan te nemen dat het dark number bij niet-asielmigranten heel anders zou zijn dan bij wel-asielmigranten.

Bestandsbewerking en matching

Bestandsbewerking

Het HKS is een ‘geschoond’ bestand. Door de KLPD is dit bestand ten behoeve van eigen onderzoek tot een zo betrouwbaar mogelijk bestand gemaakt, en zijn registratiefouten, dubbelingen en dergelijke voor zover mogelijk uit het bestand verwijderd. Dit geldt niet voor het databestand waarin informatie over de asielmigranten is opgenomen. In voorbereiding op de koppeling van beide databestanden is deze registratie daarom geschoond. Het door de IND geconstrueerde databestand met informatie over alle personen die in de periode 1989-2004 asiel hebben aangevraagd omvat 423.918 records. Als gevolg van verschillende administratieve procedures komt het voor dat dezelfde asielmigrant onder verschillende identificatie-nummers in het bestand vermeld staat. Om te voorkomen dat deze personen eventueel ook meer dan één keer als dader worden geïdentificeerd is er in dergelijke gevallen een selectie gemaakt zodat elke persoon maar één keer voorkomt. Hiervoor is in eerste instantie gekeken naar het IND-dossiernummer, de voornaam, de achternaam en de geboortedatum. Indien deze kenmerken exact overeenkomen is er van uitgegaan dat het hier om dezelfde persoon gaat en is er hiervan dus slechts één geselecteerd.

Uit de beschrijving van het HKS bestand is duidelijk geworden dat daders jonger dan 12 jaar per definitie niet in het HKS worden geregistreerd. Asielmigranten die per 31-12-2004 jonger zijn dan 12 jaar kunnen dus nooit in het metabestand van het HKS voorkomen. Zij worden daarom ook uit het databestand met asielmigranten verwijderd. Omdat in het HKS-metabestand gegevens zijn opgenomen van verdachten in de periode van 1-1-1996 t/m 31-12-2004, gaan we uit van de leeftijd per 2004. Na deze bewerkingen blijven 390.811 asielmigranten in het bestand over.

Matching

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is een matching of koppeling van de registers noodzakelijk. Dit kon deels via een relatief betrouwbaar persoonsnummer (het GBA-nummer). Omdat er van een aanzienlijk aantal personen (verdachten en of asielmigranten) geen GBA-nummer is geregistreerd is er tevens op een alternatieve, minder betrouwbare manier gekoppeld namelijk met behulp van een zogenaamde keno-sleutel (een combinatie van (delen van) identificerende variabelen zoals geboortedatum, geslacht, naam e.d.).

In een eerste stap is de link gelegd tussen beide bestanden op basis van het GBA-nummer. Van de 391.000 asielmigranten hebben er ruim 148.000 (38%) een GBA-nummer. Van deze groep komen er 19.809 asielmigranten voor in het HKS-bestand (op basis van koppeling van dit GBA-nummer). Vervolgens is er gekoppeld op de keno-sleutel. Daarbij is in eerste instantie gewerkt met een lange keno-sleutel (een geconstrueerd veld op basis van 4 tekens achternaam, 1 teken voornaam en volledige geboortedatum) en in tweede instantie met een korte keno-sleutel (4 tekens achternaam, 1 teken voornaam en geboortejaar). In beide bestanden zijn deze 'sleutels' geconstrueerd en is gezocht naar een match. Het resultaat is vervolgens steekproefsgewijs handmatig gecontroleerd. Uiteindelijk worden door middel van deze koppeling op keno-sleutel 24.913 asielmigranten in HKS getraceerd.

In totaal staan dus bijna 45.000 van de 391.000 asielmigranten (11,4%) in HKS geregistreerd.

Criminaliteitsgraad / verdachtenpercentages

Om de criminele betrokkenheid van asielmigranten systematisch te onderzoeken en vergelijkingen met de reguliere autochtone en allochtone bevolking mogelijk te maken is de criminaliteitsgraad van asielmigranten berekend. De criminaliteitsgraad is het aantal geregistreerde verdachten als percentage van de hele populatie (van 12 jaar en ouder) per bevolkings(sub)groep. Voor asielmigranten die legaal in Nederland verblijven (met een verblijfsvergunning of de Nederlandse nationaliteit dan wel nog in een asielprocedure zijn verwikkeld) is dit redelijk eenvoudig. Ervan uitgaande dat de asielmigranten die tot één van deze beide categorieën behoren in 2004 nog in Nederland verbleven, kan de criminaliteitsgraad worden berekend door het aantal verdachten in deze groepen te delen door de totale groep asielmigranten met een verblijfsvergunning en in procedure. Dit is echter anders voor de asielmigranten, die in 2005 geen verblijfsvergunning of de Nederlandse nationaliteit hebben en ook niet meer in procedure zijn. Hoewel de Nederlandse regering er vanuit gaat, dat deze afgewezen asielmigranten uit Nederland vertrekken weten we niet hoeveel van hen dat

daadwerkelijk hebben gedaan en hoeveel van hen nog in Nederland zijn (zonder geldige verblijfsvergunning).

Om tot een betrouwbare indicatie te komen van de betrokkenheid bij criminaliteit van asielmigranten is het dus in de eerste plaats cruciaal dat er betrouwbare informatie is over de verblijfstitel en een zo betrouwbaar mogelijke schatting wordt gemaakt van het aantal afgewezen asielmigranten dat nog in Nederland verblijft.

De verblijfstitel

Voor de bepaling van deze verblijfsstatus is gebruik gemaakt van informatie uit de in de Basisvoorziening Vreemdelingen (BVV) vermelde ‘actuele’ verblijfstitel. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen:

- ‘rechtmatig verblijf’, asielmigranten die in het bezit zijn van een verblijfsvergunning of zijn genaturaliseerd;
- ‘in procedure’, asielmigranten die nog in een asielprocedure zijn verwickeld;
- ‘onrechtmatig verblijf’, asielmigranten die zijn afgewezen, dus geen verblijfsvergunning hebben en, als ze nog in Nederland zijn, hier dus onrechtmatig of illegaal verblijven.

Deze verblijfstitel heeft een dynamisch karakter. Een asielmigrant die vandaag nog in procedure is, kan de dag erop in principe een verblijfsvergunning ontvangen. Ook kan, als een verblijfsvergunning niet wordt verlengd of wordt ingetrokken, een asielmigrant die vandaag nog legaal in Nederland is kort daarna onrechtmatig of illegaal in Nederland verblijven. De in dit paper gebruikte verblijfstitel is bepaald op het moment van extractie van het databestand, te weten februari 2005. Omdat de ‘actuele verblijfstitel’ voor ons niet beschikbaar is voor asielmigranten die voor 1995 asiel hebben aangevraagd, is een selectie gemaakt van asielmigranten die in de periode 1995-2004 asiel hebben aangevraagd. De resultaten die in het vervolg van dit paper worden gepresenteerd hebben dus betrekking op asielmigranten die in de periode 1995-2004 asiel hebben aangevraagd. In totaal resteren in het onderzoeksbestand na deze selectie ruim 235.000 asielmigranten.

Van de in de periode 1995-2004 ingestroomde asielmigranten verblijven er per begin 2005 ruim 108.000 legaal in Nederland (zie ook tabel 1). Hetzij omdat zij een verblijfsvergunning hebben of genaturaliseerd zijn (31,4%) danwel omdat ze op dat moment nog in een asiel(beroeps)procedure zijn verwickeld (14,7%). Meer dan de helft (126.500=54%) van de asielmigranten heeft per 2005 geen geldige verblijfsvergunning (meer). Indien zij nog in Nederland verblijven, zijn ze hier dus onrechtmatig of illegaal.

Schatting van het aantal in Nederland verblijvende afgewezen asielmigranten

Om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen over het aandeel afgewezen asielmigranten dat is betrokken bij criminaliteit is het cruciaal dat we een gedegen indicatie hebben van het aantal nog in Nederland verblijvende ‘afgewezen’ asielmigranten. We schatten dit aantal door na te gaan welk deel van de afgewezen asielmigranten in aanraking komt met de vreemdelingenpolitie. We baseren ons daarbij op gegevens van staandehoudingen van illegale vreemdelingen over de periode 1997-2003 door de vijftientig Nederlandse politiekorpsen zoals geregistreerd in het VAS. Deze gegevens zijn eerder verzameld en bewerkt in het kader van twee omvangrijke onderzoeken naar in Nederland verblijvende illegale vreemdelingen (Leerkes et. al 2004, en Engbersen et. al 2002). Op basis van een uniek persoonsnummer kan een koppeling worden gemaakt tussen de informatie over staandegehouden illegalen enerzijds en informatie over afgewezen onrechtmatig verblijvende asielmigranten anderzijds. Van de asielmigranten die van 1995 tot en met september 2003 asiel hebben aangevraagd zijn er ruim 8600 staandegehouden door de vreemdelingenpolitie.

Schattingmethodiek

Uiteraard wordt niet iedere illegale asielmigrant door de vreemdelingenpolitie staandegehouden. Een belangrijk doel van eerder genoemd onderzoek was het maken van een schatting van de populatie in Nederland verblijvende illegalen. Voor deze schatting is gebruik gemaakt van de aan de biologie ontleende capture-recapture methode (Van der Heijden et al., 1994, 2003a, 2003b) waarmee op basis van de gegevens van de geregistreerde illegalen het totale aantal niet-geregistreerde illegale vreemdelingen kan worden geschat. Voor een uitgebreide uiteenzetting van het principe van deze methode wordt verwezen naar Engbersen et al. 2002 en Leerkes et al. 2004. Hoewel deze methode naar onze mening de meest betrouwbare is om de omvang van de populatie onrechtmatige/illegale asielmigranten te bepalen blijft het natuurlijk een schatting.

Omvang van de populatie onrechtmatig verblijvende asielmigranten

In het onderzoek ‘Wijken voor illegalen’ (Leerkes et al., 2004) is op basis van deze methodiek een schatting gemaakt van de populatie in Nederland verblijvende illegale vreemdelingen in de jaren 1997 tot en met 2003. Door de uitkomsten van deze schatting te relateren aan de staandegehouden asielmigranten krijgen we een indicatie van de populatie nog in Nederland verblijvende illegale asielmigranten. Omdat de schatting voor 2003 is gebaseerd op onvolledige data en daardoor mogelijk minder betrouwbaar is, baseren wij de schatting van het aantal nog in Nederland verblijvende illegale asielmigranten op de schatting voor het jaar 2002.

In 2002 worden 17.877 illegale vreemdelingen staandegehouden. Met behulp van de capture–recapture methode wordt op basis van deze staandehoudingen geschat dat er in 2002 bijna 212.000 illegale vreemdelingen in Nederland verblijven. Van alle illegalen wordt in 2002 dus gemiddeld één op de twaalf staandegehouden.

Uit koppeling met het asielmigrantenbestand blijkt dat 2012 van de 17.858 (11%) in 2002 staandegehouden illegalen een asielachtergrond hebben. Uitgaande van dezelfde (bij)schattingsfactor als voor de totale populatie zou dit betekenen dat er 24.000 $[(212.000/17.877)*2012 \approx 24.000]$ illegale asielmigranten in Nederland verblijven. Om deze (punt)schatting ligt een vrij breed betrouwbaarheidsinterval. Dit interval geeft de grenzen aan waarbinnen de ware populatieomvang met een waarschijnlijkheid van 95% ligt. Concreet betekent dit voor de populatie illegale asielmigranten dat deze ligt tussen de 17.500 $[(156.000/17.877)*2012 \approx 17.500]$ en 30.000 $[(268.000/17.877)*2012 \approx 30.000]$.

Gerelateerd aan het totaal aantal van 126.500 afgewezen asielmigranten per 2004 betekent dit dat naar schatting 19 procent (24.000/126.500) van de afgewezen asielmigranten nog onrechtmatig in Nederland verblijft of omgekeerd dat 81 procent Nederland heeft verlaten.

In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de resultaten van het onderzoek. De analyses hebben betrekking op het (delict)jaar 2004. Dat wil zeggen dat wordt ingegaan op asielmigranten tegen wie in 2004 minimaal één proces verbaal is opgemaakt op verdenking van betrokkenheid bij een misdrijf. Voor dit jaar is gekozen omdat het dichtst ligt bij het tijdstip waarop de verblijfstitel is bepaald (begin 2005) en de actuele verblijfstitel op het moment dat men in aanraking kwam met de politie daarmee dus zo goed mogelijk wordt benaderd.

4 Bevindingen: asielmigranten en criminaliteit

Drie categorieën asielmigranten

Vanaf eind jaren '80, begin jaren '90 nam het aantal asielmigranten in Nederland snel toe. Op het hoogtepunt, in 1994, vroegen meer dan 50.000 personen in Nederland asiel aan en ook in de periode 1998-2001 arriveerden jaarlijks zo'n 40.000 asielmigranten in Nederland. Velen van hen kwamen uit voormalig Joegoslavië en waren verdreven door de oorlogen in hun land (Snel et al. 2000). In de hele periode 1975-2005 vroegen ruim een half miljoen mensen asiel aan in Nederland (De Boom e.a. 2006: 83). Niet alle asielaanvragen werden toegekend. In de periode die we hier bekijken (1995 t/m 2004) vroegen ruim 235.000 mensen asiel aan in Nederland. Wij zijn nagegaan wat hun actuele verblijfstitel juridische

status was begin 2005. In dat jaar verbleven 108.000 asielmigranten, die in de periode 1995-2004 gearriveerd waren, legaal in Nederland (tabel 1). Ze hadden hetzij een formele verblijfsvergunning of de Nederlandse nationaliteit verkregen (31,4%) of waren nog steeds verwickeld in de asielpcedure (14,7%). Dit betekent, dat ruim de helft (54%) van alle asielmigranten uit de periode 1995-2004 per begin 2005 geen formele verblijfsvergunning (meer) had en ook niet meer ‘in procedure’ waren. Voor zover ze nog in Nederland waren, verbleven ze hier illegaal (zonder geldige verblijfsvergunning).

Tabel 1 Juridische status in 2005 van asielmigranten die in de periode 1995 t/m 2004 asiel aanvroegen in Nederland

	totaal	%
rechtmatig	108.261	46,1
<i>waaronder</i>		
<i>rechtmatig (verblijfsvergunning/genaturaliseerd)</i>	73.728	31,4
<i>rechtmatig (in procedure)</i>	34.533	14,7
onrechtmatig	126.473	53,9
onbekend/overleden	690	-
totaal	235.424	100%

Bron: De Boom et al. (2006: 34)

Een cruciale vraag is in welke mate deze ruim 235.000 asielmigranten, die in 1995-2004 in Nederland aankwamen, voor zover ze in 2004 nog in Nederland aanwezig waren, verantwoordelijk zijn voor in dat jaar gepleegde delicten.

Verdachten in 2004 met een asielachtergrond

Voordat we nader ingaan op asielmigranten die bij criminele delicten betrokken waren, is het belang om stil te staan bij de in 2004 geregistreerde verdachten en hun etnische achtergrond. In 2004 registreerde de Nederlandse politie in totaal 198.840 verdachten van een of ander delict (geen overtreding). Dit zijn personen waarvan de politie een gegrond vermoeden had dat ze een delict hadden gepleegd en die op grond daarvan door de politie waren gehoord. Krap tweederde van de geregistreerde verdachten uit 2004 (62,7%) betrof autochtone Nederlanders. De overigen waren eerste- of tweede-generatiemigranten afkomstig uit westerse landen (Europese landen, Verenigde Staten, enz.) (9,2% van alle verdachten) dan wel uit niet-westerse landen (28,1%).⁵ Relateren we het aantal verdachten per bevolkingscategorie aan de omvang van de totale populatie (tussen 12 en 79 jaar), dan wordt duidelijk dat eerste- of tweede-generatiemigranten afkomstig uit niet-westerse landen duidelijk oververtegenwoordigd zijn in de criminaliteitsstatistieken. Terwijl in 2004, 1,2% van alle autochtone Nederlanders door de politie waren gehoord als verdachte van een delict, geldt dit voor 3,4% van alle eerste-

generatiemigranten en voor 4,4% van alle tweede-generatiemigranten afkomstig uit niet-westerse landen (WODC 2006: 395-6).

Dit artikel richt zich op asielmigranten die in de periode 1995-2004 naar Nederland kwamen. Het gaat dus om eerste generatie migranten. Zij zijn deels afkomstig uit niet-westerse landen, maar ook uit westerse landen (voormalig Joegoslavië, voormalige Sovjet Unie, overige Midden en Oost-Europese landen). Daarbij onderscheiden we, zoals eerder uitgelegd, drie categorieën onder de asielmigranten, namelijk erkende asielmigranten die een verblijfsvergunning dan wel de Nederlandse nationaliteit kregen, asielmigranten die nog in procedure zijn en degenen van wie het asielverzoek is afgewezen en die hier illegaal verblijven (als ze tenminste niet zijn vertrokken). Tabel 2 laat zien hoeveel van hen in 2004 werden verdacht van een delict.

Tabel 2 Verdachte asielmigranten in 2004 naar juridische status in 2005

	totaal	%
rechtmatig	4.370	64,8
<i>waaronder</i>		
<i>rechtmatig (verblijfsvergunning/genaturaliseerd)</i>	<i>2.516</i>	<i>37,3</i>
<i>rechtmatig (in procedure)</i>	<i>1.854</i>	<i>27,5</i>
onrechtmatig	2.374	35,2
onbekend/overleden	2	-
totaal	6.746	100%

Bron: De Boom et al. (2006: 34)

In 2004, registreerde de Nederlandse politie in totaal 6746 migranten met een asielachtergrond als verdachte van een delict. Op een totaal van bijna 200.000 geregistreerde verdachten in 2004 is dit een vrij bescheiden aantal: 3,4% van alle verdachten uit 2004 betrof een (voormalige) asielmigrant. Bijna tweederde van deze verdachten met een asielachtergrond betrof iemand die legaal in Nederland verbleef: hetzij erkende asielmigranten met een verblijfsvergunning of de Nederlandse nationaliteit (37% van alle gevallen) of een asielmigrant die nog in procedure is (27,5%). Iets meer dan eenderde (35%) van alle verdachten met een asielachtergrond betrof afgewezen asielmigranten die geen verblijfsvergunning hebben en ook niet meer in procedure zijn. Ze hadden Nederland moeten verlaten, maar hebben dat niet gedaan en worden nu door de Nederlandse politie verdacht van het plegen van één of meer delicten.

Criminaliteitsgraad van asielmigranten

Om de criminele betrokkenheid van asielmigranten meer systematisch te onderzoeken, berekenen we de criminaliteitsgraad van de diverse categorieën asielmigranten. Dat biedt de mogelijkheid van het vergelijken van de criminele betrokkenheid van asielmigranten met die van andere migrantengroepen en van de Nederlandse bevolking als geheel (zie ook paragraaf 3). De

criminaliteitsgraad is het aantal geregistreerde verdachten als percentage van de hele populatie per bevolkingsgroep. Voor asielmigranten die legaal in Nederland verblijven (met een verblijfsvergunning of de Nederlandse nationaliteit dan wel nog in procedure) is dit redelijk eenvoudig. In onze analyses gaan we er vanuit, dat alle 108.000 personen die tot deze beide categorieën behoren (zie tabel 1) in 2005 nog in Nederland verblijven. Dit is echter anders voor de afgewezen asielmigranten, die in 2005 geen verblijfsvergunning of de Nederlandse nationaliteit hebben en ook niet meer in procedure zijn. Hoewel de Nederlandse regering er vanuit gaat, dat deze personen uit Nederland vertrekken is niet duidelijk hoeveel van hen dat daadwerkelijk hebben gedaan en hoeveel van hen nog in Nederland zijn (zonder geldige verblijfsvergunning).

Zoals eerder uitgelegd (paragraaf 3), is op basis van gegevens over staandegehouden illegale vreemdelingen een schatting gemaakt van het aantal afgewezen asielmigranten, die in 1995-2004 in Nederland aankwamen en per begin 2005 nog steeds (illegaal) in het land verblijven.

Geschat is dat van alle 126.500 afgewezen asielmigranten, die in 1995-2004 in Nederland aankwamen, ruim 102.000 (81%) het land weer hebben verlaten. Dit betekent dat per begin 2005 ongeveer 24.000 asielmigranten (19%) nog steeds illegaal in het land verblijven. In de tabellen 3 en 4 gebruiken we deze gegevens om de criminaliteitsgraad van de afgewezen asielmigranten te berekenen.

Tabel 3 Verdachte asielmigranten in 2004 naar juridische status en achtergrondkenmerken

	met verblijfsvergunning/ Nederlandse nationaliteit			in procedure			geen verblijfsvergunning/ niet in procedure		
	totaal N	waarvan verdacht N	%	totaal N	waarvan verdacht N	%	totaal* N	waarvan verdacht N	%
Totaal	73.728	2.516	3,4	34.533	1.854	5,4	24.000	2.374	9,9
<i>waarvan</i>									
man	44.180	2.208	5,0	21.821	1.579	7,2	17.000	2.051	12,0
vrouw	29.386	308	1,0	12.676	275	2,2	6.000	315	4,7
12 tm 17 jaar	10.402	333	3,2	4.798	225	4,7	1.800	160	9,0
18 tm 24 jaar	17.295	970	5,6	9.961	757	7,6	5.200	878	16,9
25 tm 44 jaar	34.696	1.056	3,0	16.139	798	4,9	14.600	1.251	8,6
45 en ouder	11.330	157	1,4	3.634	74	2,0	2.400	85	3,6
gehuwd/samenwonend	28.821	611	2,1	11.770	423	3,6	7.500	455	6,1
ongehuwd	39.470	1.736	4,4	19.378	1.247	6,4	13.700	1.560	11,4
gescheiden/weduwe	2.186	40	1,8	928	35	3,8	650	48	7,5
onbekend	3.251	129	4,0	2.457	149	6,1	2.150	311	14,5

*schatting met als uitgangspunt dat 81% van de afgewezen asielmigranten Nederland heeft verlaten.

Bron: De Boom et al. (2006: 35, 44)

Tabel 3 moet als volgt worden gelezen. Van de bijna 74.000 personen die in de periode 1995-2004 in Nederland asiel aanvroegen en inmiddels een verblijfsvergunning dan wel de Nederlandse nationaliteit hebben, werden 2516 personen in 2004 als verdachte geregistreerd door de Nederlandse politie. Dit is een criminaliteitsgraad van 3,4%. Bij asielmigranten nog in procedure ligt de criminaliteitsgraad wat hoger. Van de bijna 35.000 asielmigranten nog in procedure, stonden er 1854 in 2004 als verdachte geregistreerd bij de politie (5,4%). De criminaliteitsgraad ligt echter nog hoger bij de asielmigranten die geen verblijfsvergunning hebben en ook niet meer in procedure zijn, namelijk rond de 10% (er vanuit gaande dat ruim 80 procent van alle afgewezen asielmigranten is vertrokken en er in 2004 nog 24.000 in het land verblijven).

Tabel 3 laat een duidelijk verband zien tussen de juridische status van asielmigranten (verblijfsvergunning of nationaliteit, nog in procedure, illegaal verblijf) en betrokkenheid bij criminaliteit. Afgewezen asielmigranten die illegaal in het land verblijven zijn vaker bij criminaliteit betrokken dan asielmigranten nog in procedure, die op hun beurt weer vaker crimineel actief zijn dan erkende asielmigranten die inmiddels legaal in Nederland verblijven. Dit verband tussen juridische status en criminaliteit is goed te begrijpen vanuit de marginaliseringstheorie. Aangezien een betere juridische status toegang geeft tot meer materiële welvaart, zijn migranten met een betere juridische status minder aangewezen op criminaliteit als overlevingsstrategie. Erkende asielmigranten hebben volledige toegang tot de formele arbeidsmarkt en arrangementen van de verzorgingsstaat. Ze zijn minder aangewezen op criminele inkomsten dan asielmigranten die nog in procedure zijn en minimale ondersteuning genieten. Zij zijn echter nog altijd beter af dan afgewezen asielmigranten die illegaal in het land verblijven en geen toegang hebben tot de arbeidsmarkt of tot ondersteuning door de Nederlandse overheid. Voor deze illegale migranten, zijn criminele activiteiten soms de enige inkomstenbron (vgl. Engbersen 1999; Leerkes 2007; Van der Leun 2001). Hiermee is de eerste hypothese (een betere juridische status leidt tot minder criminele betrokkenheid) bevestigd.

Ook beschikbaar kwalitatief onderzoek laat zien dat asielmigranten vaak in criminaliteit verwickeld raken om deprivatie tegen te gaan. Dit onderzoek laat echter ook zien, dat begrippen als 'bestaanscriminaliteit' of 'overlevingscriminaliteit' (De Haan 1993) misleidend kunnen zijn. Ook afgewezen asielmigranten en andere illegale migranten plegen meestal geen delicten omdat het naakte overleven op het spel staat. Zo interviewde Leerkes (2008: 115-40) 26 afgewezen asielmigranten die in Vreemdelingenbewaring zaten in afwachting om uit Nederland te worden uitgewezen omdat ze delicten hadden gepleegd. Naast drugsgelateerde en andere (vaak gewelddadige) delicten waren Leerkes' respondenten ook vaak betrokken bij 'subsistence crime'

zoals winkeldiefstal, inbraak en andere diefstallen, op een al dan niet georganiseerde manier. Zo vertelde een afgewezen asielmigrant dat hij zich, nadat hij het asielzoekerscentrum moest verlaten, wilde onderscheiden van junkies en daklozen die voedsel zochten in afvalbakken. Hij vond dat smerig en ongezond, en probeerde zich ook geregeld te douchen bij vrienden. Na een tijdje begon hij zich echter te schamen dat zijn vrienden hem steeds moesten helpen. Hij begon winkeldiefstallen te plegen om 'zichzelf te helpen' en zijn eigen marihuana te kunnen betalen (Leerkes 2007: 128).

Dit verhaal laat zien dat criminaliteit een alternatief kan zijn voor het ontvangen van informele hulp. Leerkes (2007: 129) bericht ook van andere respondenten die delicten (winkeldiefstal, drugshandel) pleegden, niet zozeer voor directe overleving, maar om geld naar de familie te sturen om een overleden vader te begraven of voor een bruiloft. Zo was het een Algerijnse illegale migrant jarenlang gelukt om zonder delicten te overleven. Toen hij echter via een huwelijk een verblijfsvergunning zou kunnen krijgen, werd hij actief in de drugshandel om de bruiloft te kunnen betalen. Hij werd ongelukkigerwijze vrijwel meteen betrap door de politie en wacht nu op uitwijzing. In deze gevallen staat niet het naakte overleven op het spel: "...the offender intends to meet 'basic' social standards, which are usually perceived in a similar way by others who constitute the social networks in which he participates, participated, or wants to participate. Many of the crimes committed were more aimed at prevention or reparation of relative deprivation on account of social comparison (including the situation in the past), than in response to absolute deprivation" (Leerkes 2007: 127-8). Ook volgens Althoff & De Haan gaat het crimineel gedrag van asielmigranten soms verder dan enkel het voorzien in basisbehoeften. Zij signaleren dat stelen voor eigen behoeften bij sommige (vooral verslaafde) asielmigranten omslaat in stelen op bestelling dat niet meer verklaard kan worden uit relatieve deprivatie, maar uit de behoefte het gebruik van harddrugs te financieren (Althoff & De Haan 2006: 56).

Terugkerend naar tabel 3 zien we dat de criminele betrokkenheid van asielmigranten ook sterk varieert met de achtergrondkenmerken van migranten. Mannen met een asielachtergrond, jong volwassenen (18-24 jaar) en alleenstaanden worden veel vaker verdacht van een delict dan vrouwen, oudere asielmigranten en paren. Deze patronen zien we terug bij alle categorieën onder de asielmigranten. Echter, bij iedere subcategorie zien we een sterkere criminele betrokkenheid naarmate de juridische status zwakker is. Bijvoorbeeld: mannelijke afgewezen asielmigranten die illegaal in Nederland verblijven worden vaker verdacht dan mannelijke asielmigranten die nog in procedure zijn, die op hun beurt weer vaker verdacht worden dan geaccepteerde mannelijke asielmigranten. Dit bevestigt weer de marginaliseringthese van criminaliteit.

Tabel 3 laat tenslotte zien dat het aantal verdachten onder bepaalde subcategorieën van de afgewezen asielmigranten behoorlijk kan oplopen. Als de schatting dat ruim 80 procent van de afgewezen asielmigranten Nederland heeft verlaten klopt, werd maar liefst 12% van alle mannen onder de afgewezen asielmigranten in 2004 van een delict verdacht, terwijl niet minder dan 17% van de jongvolwassenen (18-24 jaar) onder de afgewezen asielmigranten in 2004 verdacht werd van een delict.

Tabel 4 laat het aandeel verdachten (of de criminaliteitsgraad) van asielmigranten naar het land van herkomst (geboorteland) zien. Tabel 4 laat ook zien hoe hoog de criminaliteitsgraad is onder autochtonen en onder de ‘reguliere’ migrantenpopulatie in Nederland (alleen eerste generatie) naar herkomstland. Het gaat in tabel 4 om het geboorteland van individuen, onafhankelijk van hun nationaliteit. Ook postkoloniale migranten uit de Nederlandse Antillen of Aruba worden daarom tot ‘niet-westerse migranten’ gerekend, hoewel ze Nederlandse staatsburgers zijn.

Tabel 4 geeft nogmaals de verschillen in criminele betrokkenheid tussen de diverse bevolkingscategorieën te zien. Alle categorieën onder de asielmigranten zijn sterker crimineel betrokken dan zowel autochtone Nederlanders als eerste generatie migranten uit westerse landen (incl. Midden- en Oost-Europeanen).⁶ Verder wordt duidelijk dat asielmigranten met een verblijfsvergunning verhoudingsgewijs minder vaak verdacht worden dan ‘reguliere’ eerste generatie migranten uit niet-westerse landen (resp. 3.4% en 4.1).

Hypothese 1b waarin we veronderstelden dat erkende asielmigranten vanwege diverse nadelen sterker bij criminaliteit betrokken zijn dan reguliere migranten uit niet-westerse landen moet dus worden verworpen. Het tegendeel blijkt het geval. Dit wordt onder andere veroorzaakt doordat het criminaliteitscijfer van de eerste generatie niet westerse migranten sterk wordt beïnvloed door de traditionele minderheden waarvan er slechts een zeer beperkt aantal via de asielprocedure naar Nederland is gekomen. Vergelijken we binnen de herkomstgroepen dan zijn er enkele uitzonderingen. Bij sommige herkomstgroepen (Noord-Afrikanen, Chinezen en in mindere mate de voormalige Sovjet Unie) ligt de criminaliteitsgraad onder erkende asielmigranten wel degelijk hoger dan gemiddeld bij deze groepen.

Tabel 4 Alle verdachten en verdachte asielmigranten in 2004 naar etnische herkomst

	% verdachten naar herkomst (1 ^e generatie)	Verdachte asielmigranten in 2004:		
		Verblijfsvergunning/ Ned. nationaliteit	in procedure	geen verblijfsvergunning/ niet in procedure criminaliteitsgraad bij schatting van 24.000 nog in Nederland verblijvende afgewezen asielmigranten
Totaal	1,2	3,4	5,4	9,9
Autochtonen*	1,1			
Eerste generatie migranten** uit Westerse landen***	1,4			
Eerste generatie migranten uit niet-Westerse landen w.v.	4,1			
Antillianen/Arubanen	9,1			
Surinamers	4,6			
Marokkanen	4,5			
Midden & Oost-Europa	2,7	2,9	6,1	10,8
vm. Joegoslavië	3,1	2,0	3,7	5,8
vm. Sovjet-Unie	3,7	4,5	7,2	20,3
overig MOE	1,5	1,6	8,9	5,1
Turkije	2,9	2,5	4,3	5,8
Midden-Oosten	3,5	2,9	4,1	7,2
Irak	4,0	2,7	6,0	7,3
Iran	4,0	3,9	4,6	11,4
Afghanistan	2,9	2,8	2,2	3,7
overig Midden-Oosten	2,9	2,6	3,5	6,1
Overig Azië	1,4	2,4	4,4	6,8
Sri Lanka	2,3	2,6	1,2	0,7
China	1,3	2,4	2,5	8,9
overig Azië	1,4	2,4	8,7	12,1
Noord-Afrika	4,5	6,9	11,2	16,5
Algerije	6,0	6,3	12,2	18,9
overig Noord-Afrika	4,1	7,8	9,9	11,0
overig Afrika	4,8	5,0	6,0	12,4
Somalië	5,6	3,2	2,7	4,6
Angola	6,9	7,2	6,9	20,5
Sierra- Leone	7,3	7,0	7,3	18,3
Soedan	4,3	3,8	4,1	10,6
Guinee	8,4	7,2	9,9	18,3
overig Afrika	4,0	4,8	5,1	11,6
overige landen	1,3	2,9	8,1	13,3

Toelichting:

*Autochtonen: geboren in Nederland of geboren in buitenland met twee in Nederland geboren ouders

**alleen eerste-generatie migranten: geboren buiten Nederland met minstens één buitenlandse ouder

*** Westerse en niet-westerse landen

Bron: alle verdachten: KLPD (DNRI); verdachte asielmigranten: De Boom et al. (2006:37, 45)

Tabel 4 laat ook zien dat er grote verschillen zijn in de mate van criminele betrokkenheid tussen asielmigranten uit diverse landen en regio's. Asielmigranten uit (Noord-)Afrika, sommige Aziatische landen en uit Midden en Oost-Europa, vooral uit de voormalige Sovjet Unie, worden relatief vaak verdacht van delicten. Zeker de afgewezen asielmigranten uit deze landen kennen een zeer hoge criminaliteitsgraad, oplopend tot 19% à 20% bij afgewezen asielmigranten uit de voormalige Sovjet-Unie, Algerije, Angola, Sierra Leone en Guinee. Andere herkomstgroepen zijn daarentegen beduidend minder sterk betrokken bij criminaliteit. Dit geldt bijvoorbeeld voor asielmigranten afkomstig uit voormalig Joegoslavië en de overige MOE-landen (behalve bij degenen nog in procedure), Turkije, China, Midden-Oosten, Irak, Afghanistan, enz.

Eerder suggereerden we dat deze verschillen in de criminele betrokkenheid tussen diverse migrantengroepen verklaard kunnen worden door de differentiële kansenstructuur van de diverse *groepen* (gegeven het soort gebruikte statistische gegevens kunnen we hier helaas geen uitspraken doen over de differentiële kansenstructuur op individueel niveau). Groepen asielmigranten met relatief weinig criminele betrokkenheid zijn vaak de grotere en hechtere migrantengemeenschappen in Nederland. Dit duidt erop, dat asielmigranten die op ondersteuning van een omvangrijke en hechte migrantengemeenschap kunnen terugvallen minder snel in criminaliteit vervallen. Dit bevestigt onze hypothese 2. Ook bij groepen asielmigranten die juist sterk crimineel actief zijn, speelt de differentiële kansenstructuur wellicht een rol, zij het op een heel andere wijze. Wellicht dat de relatief hoge criminaliteitsgraad van asielmigranten uit landen als de voormalige Sovjet-Unie, Algerije en andere Noord-Afrikaanse landen voortvloeit uit het gegeven dat asielmigranten uit deze landen makkelijk aansluiting vinden bij (of zelfs gerekruteerd worden door) bestaande herkomstgroep-gebonden criminele economieën. Of dat zo is, kunnen we echter met de hier gepresenteerde gegevens niet nagaan. We moeten dan op zijn minst weten wat voor type delicten asielmigranten uit deze landen plegen (informatie hierover wel in De Boom et al. 2006).

Criminele migratie?

Tenslotte presenteerden we aan het begin van dit paper nog een mogelijke alternatieve verklaring voor de hoge criminaliteitsgraad onder sommige categorieën asielmigranten, namelijk de these van 'criminele migratie'. Wellicht dat asielmigranten niet crimineel actief werden in Nederland, als gevolg van de marginalisering tijdens de asielprocedure of het illegaal verblijf, maar dat ze naar Nederland zijn gekomen om criminele activiteiten te ontwikkelen. Wellicht was de asielprocedure voor hen dan ook niet meer dan een mogelijkheid om Nederland binnen te komen. Om te onderzoeken of inderdaad sprake is van criminele migratie zijn we nagegaan *wanneer*

asielmigranten hun eerste delict pleegden. We veronderstellen dat asielmigranten die enkel om criminele redenen naar Nederland komen al snel na hun aankomst beginnen delicten te plegen.

Onze eerdere analyses hadden betrekking op asielmigranten die in 2004 als verdachte geregistreerd waren. Hier gebruiken we gegevens over *alle* asielmigranten die gedurende de hele onderzochte periode (1995-2004) als verdachte werden gehoord. Wanneer pleegden zij hun eerste delict of althans werden zij voor het eerst als verdachte gehoord door de politie? Was dit op of zelfs voor de dag van de asielaanvraag, gedurende de ‘procedure in eerste aanleg’ of op een later moment? De ‘procedure eerste aanleg’ resulteert in een eerste beslissing van de Nederlandse autoriteiten over de asielaanvraag. Ongeveer een op de drie asielmigranten uit de periode 1995-2004 ontving in eerste instantie een negatieve beslissing over de asielaanvraag (De Boom et al. 2006: 48). Asielmigranten kunnen vervolgens in beroep gaan om een positieve beslissing of een ‘betere’ juridische status te krijgen (dit laatste tot de Vreemdelingenwet van 2000). Dan begint veelal het lange wachten, wat in de praktijk gepaard gaat met onzekerheid, spanning en materiële deprivatie (De Haan and Althoff 2002). De vraag is dus of asielmigranten crimineel actief werden gedurende deze jaren van marginalisering (de marginaliseringthese) of dat ze vrij snel na hun aankomst in Nederland delicten plegen (de these van criminele emigratie)?

Tabel 5 Wanneer komen asielmigranten voor het eerst in aanraking met de politie?

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	totaal
asielinstroom	26.528	19.819	30.305	38.411	35.568	33.008	25.649	14.052	7.670	4.414	235.424
verdacht periode 1996-2004	11,9	13,0	11,9	12,5	12,8	12,1	11,5	10,4	10,8	8,9	12,0
<i>waarvan</i>											
voor of op de dag van asielaanvraag	0,1	0,8	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	1,3	2,5	3,9	0,8
tijdens procedure 1e aanleg na 1e asielbeslissing	1,1	1,7	2,0	3,5	3,4	2,5	2,8	2,2	4,6	3,5	2,6
<i>waarvan</i>											
geen vervolg procedure	10,5	10,4	9,2	8,4	8,6	8,8	7,8	6,8	3,5	1,6	8,6
Nog in vervolgprocedure	5,8	5,9	4,7	2,9	2,2	2,6	4,1	3,6	1,7	0,7	3,7
niet meer in vervolgprocedure	0,5	0,7	1,1	1,3	2,1	2,5	2,3	1,9	0,9	0,4	1,5
	4,2	3,9	3,4	4,2	4,3	3,8	1,5	1,3	0,9	0,5	3,4

Bron: De Boom et al. (2006: 49)

Tabel 5 laat zien wanneer asielmigranten voor het eerst als verdachte worden gehoord. In minder dan 1% van alle gevallen gebeurt dat voor of op de dag van de asielaanvraag. Dit lijkt een klein aantal, al gaat het gemiddeld wel om 190 personen per jaar. Het lijkt erop, dat het aandeel asielmigranten dat al zo snel van een delict wordt verdacht in de laatste jaren wat oploopt, maar in absolute aantallen is van een stijging geen sprake. 2,6% van alle in Nederland binnengekomen asielmigranten werd tijdens de procedure eerste aanleg voor het eerst als verdachte gehoord. Nog eens 8,6% van alle binnengekomen asielmigranten overkomt dat na de eerste asielbeslissing, waarvan het merendeel niet (meer) in een vervolgprocedure zit. De gegevens in tabel 5 geven

geen bevestiging van de these van criminele migratie. Het merendeel (meer dan tweederde) van de verdachte asielmigranten pleegt het eerste delict pas nadat men al geruime tijd in Nederland is en in de asielprocedure zit. Slechts een kleine minderheid van de asielmigranten wordt al heel snel van een delict verdacht (voor of op de dag van de asielaanvraag). De criminaliteit van deze asielmigranten lijkt eerder het gevolg van het feit dat men geruime tijd in een relatief gemarginaliseerde positie verkeert, dan dat men naar Nederland afreist voor het plegen van delicten. Hypothese 3 dat veel criminaliteit van asielmigranten voort vloeit voort uit criminele migratie kan hiermee verworpen worden.

5 Conclusies

De centrale hypothese van het van het onderzoek, namelijk dat de aard van de juridische status van asielmigranten gevolgen heeft voor de criminaliteit, is bevestigd. De betrokkenheid bij criminaliteit van asielmigranten neemt toe als men een zwakke verblijfstitel of geen verblijfsrecht heeft (hypothese 1a). Hypothese 1b die stelt dat erkende asielmigranten met een reguliere verblijfsvergunning vaker van een delict verdacht worden dan niet-westerse allochtonen van de eerste generatie wordt niet bevestigd. We zien voor de verschillende herkomstgroepen een gefragmenteerd beeld waarbij de hypothese voor bepaalde herkomstgroepen wel en voor andere weer niet lijkt op te gaan. Dit duidt erop dat problemen bij de overgang van asiel naar participatie in de Nederlandse samenleving verschillen per herkomstgroep. Daarnaast is gedocumenteerd dat asielmigranten die uit relatief nieuwe herkomstlanden komen vaker betrokken zijn bij criminaliteit dan asielmigranten uit herkomstlanden waarvan uitgebreide en ontwikkelde etnische gemeenschappen in Nederland bestaan (hypothese 2). De laatste hypothese over criminele migratie hebben we echter moeten verwerpen. Er zijn geen aanwijzingen voor criminele migratie door asielmigranten op een substantiële schaal (hypothese 3).

De resultaten van dit onderzoek zijn zowel theoretisch als maatschappelijk van belang. Theoretisch zijn zij van belang voor het debat over criminaliteit en ongelijkheid. We hebben laten zien dat de aard van de juridische status gevolgen heeft voor betrokkenheid bij criminaliteit. Karz (1988: 314) heeft in *Seductions of crime* opgemerkt dat materialistische theorie (armoede veroorzaakt door criminaliteit) niets anders is dan “twentieth-century sentimentality about crime”. Ons onderzoek laat echter zien dat materialistische theorievorming – waaronder de *strain*-theorie – ook in de eenentwintigste eeuw relevant is, met name bij migranten met een zeer zwakke of geen juridische verblijfstatus.

De maatschappelijke betekenis van het onderzoek betreft vooral de werking van de asielprocedure. De resultaten van het onderzoek ondersteunen de noodzaak tot een snelle en tegelijkertijd zorgvuldige beslisprocedure. Langdurig verblijf in de opvang bevordert criminaliteit. Een snelle en tegelijkertijd zorgvuldige beslisprocedure voorkomt een onnodig lang verblijf in de asielopvang en kan wellicht voorkomen dat asielmigranten er alles aan zullen doen om uitzetting te voorkomen. Als duidelijk is dat een asielaanvraag zeer accuraat is behandeld, kan dat afgewezen asielmigranten overtuigen om Nederland te verlaten. Erkende asielmigranten blijken vaker van een delict verdacht dan de reguliere Nederlandse bevolking. Dit lijkt het gevolg van de economische inactiviteit gedurende de asielprocedure. Veel asielmigranten kunnen hun talenten amper inzetten. Zij brengen veel tijd door met niets doen en hebben zodoende veel van hun aantrekkelijkheid voor werkgevers verloren op het moment dat zij de arbeidsmarkt kunnen betreden. Het is aan te bevelen de mogelijkheden van asielmigranten in procedure om te werken uit te breiden.

Ook is aangetoond dat de betrokkenheid bij criminaliteit van asielmigranten toeneemt als men geen verblijfsrecht heeft. Dit is een argument ten faveure van een effectief terugkeerbeleid. Het ontbreekt in Nederland echter aan inzicht in de omvangrijke groep asielmigranten die ‘administratief’ is verwijderd, maar waarvan onduidelijk is of zij het land hebben verlaten. Die terugkeer is overigens soms moeilijk te realiseren door factoren die buiten de verantwoordelijkheid liggen van de individuele asielmigrant, maar die te maken hebben met factoren in het land van herkomst of met instanties die niet mee willen werken aan terugkeer. Het is van belang om hier rekening mee te houden voordat asielvoorzieningen worden gestopt en asielmigranten die zelf terug willen naar hun land in de illegaliteit verdwijnen en betrokken raken bij criminaliteit.

Literatuur

- Althof, M. en W. de Haan (2006) *Criminaliteitspatronen en criminele carrières van asielzoekers*. Apeldoorn/Elsevier Overheid.
- Antonovsky, A. (1967) Social Class, Life Expectancy and Overall Mortality. In: *Milbank Memorial Fund Quarterly*, 45-2: 31-73
- Blom, M., J. Oudhof, R. Bijl en B. Bakker (2005) *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken*. Den Haag: CBS/WODC.
- Boom, J. de, G. Engbersen en A. Leerkes (2006) *Asielmigranten en criminaliteit*. Apeldoorn/Elsevier Overheid.
- Bonger, W. (1916) *Criminality and Economic Conditions*. Boston: Little, Brown and Company
- Bort, E. (2000) *Illegal migration and cross-border crime: challenges at the Eastern frontier of the European Union*, San Domenico: European University Institute.
- Bovenkerk, F. (2002) Essay over de oorzaken van allochtone misdaad. In: J. Lucassen & A. de Ruijter (red.), *Nederland multicultureel en pluriform? Een aantal conceptuele studies*. Amsterdam: Aksant, pp. 209-245.
- Bovenkerk, F. (2003) Taboe in de criminologie. In: *Proces. Tijdschrift voor berechting en de reclassering*, 82e jrg., nr. 5: 242-251. Burgers, J., en G. Engbersen (red.). (1999) *De Ongekende Stad 1: Illegale vreemdelingen in Rotterdam*. Amsterdam: Boom.
- Cloward, R.A. (1959) Illegitimate Means, Anomie, and Deviant Behavior. In: *American Sociological Review* Vol. 24, pp. 164-176.
- Dagevos, J. en A. Odé (2006) Nieuwe groepen in Nederland. Nieuwe integratiepatronen? In: H.M.A.G. Smeets (red.) *Jaarboek Minderheden 2006*. Houten/ Den Haag: Bohn Stafleu van Loghum/ SDU, pp. 39-59
- Dagevos, Jacco en Arend Odée (2007) Het heden en de toekomst van nieuwe groepen in Nederland. Divergerende integratiepatronen. In: ACVZ (2007), *Nederland migratiesamenleving 2025*. Den Haag: ACVZ, pp. 8-29
- Dagevos, J. & M. Gijsberts (red.) (2007). *Jaarrapport Integratie 2007*. Den Haag: SCP.
- Cloward, R.A. en L. Ohlin (1960) *Delinquency and Opportunity*. New York: Free Press.
- Engbersen, G., R. Staring, J. van der Leun, J. de Boom, P. van der Heijden en M. Cruijff (2002). *Illegale vreemdelingen in Nederland: omvang, overkomst, verblijf en uitzetting*. Rotterdam, RISBO.
- Engbersen, G. (1999) The Undocumented Outsider Class. In: T. Boje et. al. (red.), *European Societies: Fusion or Fission?* London: Routledge, pp. 84-102
- Engbersen, G. (2007) De Nederlandse asielpcedure als de Titanic: over de verdeling van levenskansen en criminaliteit. In: J.W. Duyvendak et al. (2007) *Macht en verantwoordelijkheid. Essays voor Kees Schuyt*. Amsterdam: Amsterdam University Press, pp. 89-100
- Engbersen, G. & J. van der Leun (1998) Illegality and Criminality. The Differential Opportunity Structure of Illegal Immigrants. In: K. Koser and H. Lutz, Eds. *The New Migration in Europe. Social Constructions and Social Reality*. London: MacMillan Press, pp. 199-223.
- Engbersen, G. & J. van der Leun (2001) The Social Construction of Illegality and Criminality. In: *European Journal on Criminal Policy and Research*, 9 (1), pp. 51-70.
- Engbersen, G., J. van der Leun & J. de Boom (2007) The Fragmentation of Migration and Crime. In: *Crime and Justice. A Review of Research*, Vol. 35 (Special issue on *Crime and Justice in the Netherlands*, Editors M. Tonry and C.J. Bijleveld). Chicago: Chicago University Press Crime and Justice Series, pp.389-452
- Haan, W. de (1993) *Beroving van voorbijgangers. Rapport van onderzoek naar straatroof in 1991 in Amsterdam en Utrecht*. Den Haag: Ministerie van BiZa.

- Haan, W.J.M. de en F. Bovenkerk (1993) Moedwil en misverstand. Overschatting en onderschatting van allochtone criminaliteit in Nederland. *Tijdschrift voor Criminologie* 35, 1993, 3, 277-300.
- Haan, W.J.M. de en M. Althoff (2002) *Vreemd en verdacht. Een verkennend onderzoek naar criminaliteit in en om asielzoekerscentra*. Groningen, Vakgroep Strafrecht en Criminologie.
- Hagan, J. en R. D. Peterson (red.) (1995). *Crime and Inequality*. Stanford: Stanford University Press.
- Heijden, P. van der (1994). *Hoe te leven met statistiek*, Utrecht: ISOR.
- Heijden, P. van der, R. Bustami, M. Cruijff, G. Engbersen en H. van Houwelingen (2003a). *Point and interval estimation of the population size using the truncated Poisson regression model*. *Statistical Modelling*, 3, pp. 1-18.
- Heijden, P. van der, M. Cruijff, G. Engbersen en H. van Houwelingen (2003b). *Estimating the size of a criminal population from police records using the truncated Poisson regression model*. *Statistica Neerlandica*, 3, pp. 1-16.
- Katz, Jack (1988) *Seductions of crime: moral and sensual attractions in doing evil*. New York: Basic Books
- Lammers, J., W. van Tilburg, L. Prins, H. de Miranda & K. Lakhi (2005). *Landelijke criminaliteitskaart 2004. Een analyse van geregistreerde misdrijven en verdachten op basis van HKS-gegevens*. Zoetermeer: KLPD-DNRI.
- Lanier, M.M. en S. Henry (2004) *Essential criminology (Second edition)*. Boulder (Col.): Westview Press
- Leerkes, A., M. van San, G. Engbersen, M Cruijff en P. van der Heijden (2004). *Wijken voor illegalen. Over ruimtelijke spreiding, huisvesting en leefbaarheid*. Den Haag: SdU Uitgevers.
- Leerkes, A. (2006) *'Ik probeer alleen maar mijn leven te leiden'*. *Uitgeprocedeerde asielzoekers en criminaliteit*. Apeldoorn/Elsevier Overheid.
- Leerkes, A. (2007) *Illegaal verblijf en veiligheid in Nederland*. Amsterdam: dissertatie UvA.
- Leun, J. van der (2001), *Looking for Loopholes. Processes of Incorporation of Illegal Immigrants in the Netherlands*. Rotterdam: dissertation EUR
- Merton, R.K. (1957) *Social theory and social structure*. New York: Free Press.
- Merton, Robert K. (1996). Opportunity structure. In: Robert K. Merton, *On Social Structure and Science*. Edited and with an introduction by Piotr Sztompka, Chicago: University of Chicago Press, pp. 132-161
- San, M. van, E. Snel en R. Boers (2002) *Woninginbrekers en zware jongens. Daders uit voormalig Joegoslavië in beeld*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap
- Snel, E., J. de Boom, J. Burgers en G. Engbersen (2000), *Migratie, integratie en criminaliteit*. Rotterdam: Risbo
- Schuyt (1973) *Rechtvaardigheid en effectiviteit van levenskansen*. Rotterdam: Universitaire Pers.
- Tonry, M. (1997), *Ethnicity, Crime, and Immigration. Comparative and Cross-National Perspectives*. Chicago: University of Chicago
- Van Duyne, P. (2003) Organizing cigarette smuggling and policy making, ending up in smoke. In: *Crime, Law & Social Change*, 39, pp. 285-317
- Wacquant, L.(2005). Enemies of the Wholesome Part of the Nation. Postcolonial Migrants in the Prisons of Europe. In: *Sociologie*, Vol 1, no. 1, 31-51
- Van Swaaningen René (2006) Criminology in the Netherlands. In: *European Journal of Criminology*, Vol.3, No.4, pp463-501
- Weenink, A., S. Huisman and F. van der Laan (2004) *Misdaad zonder grenzen: criminaliteitsbeeld Centraal en Oost-Europa 2002-2003*, Driebergen: KLPD.
- Young, J. (1999) *The Exclusive Society: social exclusion, crime and difference in late modernity*. London: Sage.

---

¹ Volgens opgave van de COA, verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers in Nederland, verbleven in 2001 17.545 asielzoekers langer dan drie jaar in opvangcentra en evenveel asielzoekers verbleven toen zelfs meer dan drie jaar in opvangcentra (De Haan & Althoff 2002: 26)

² In 2005 was dit 19 euro voor tieners en 43 euro voor volwassen asielzoekers (De Boom et al. 2006: 17).

³ In 2004 is hierin verandering gekomen. Sinds oktober 2004 worden ook de zogenaamde 12-minners (verdachten die jonger zijn dan 12 jaar) in HKS geregistreerd.

⁴ Een misdrijf is daarbij gedefinieerd als een strafbaar feit van de ernstige soort dat als zodanig is omschreven en strafbaar gesteld in de wet. De berechting geschiedt door de Rechtbank (Lammers et al. 2005).

⁵ Het CBS maakt in haar statistieken een onderscheid tussen eerste en tweede generatie allochtonen (migranten). Een allochtoon is daarbij gedefinieerd als een persoon van wie tenminste één van de ouders in het buitenland geboren is. Allochtonen die in het buitenland zijn geboren, worden gerekend tot de eerste generatie. Allochtonen die in Nederland zijn geboren, worden gerekend tot de tweede generatie.

Verder maakt het CBS onderscheid tussen westerse en niet-westerse allochtonen.

Westerse allochtonen zijn gedefinieerd als personen van wie tenminste één van de ouders geboren is in één van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika, Oceanië, Indonesië of Japan.

Tot de niet-westerse allochtonen worden personen gerekend van wie tenminste één ouder is geboren in Turkije, Marokko, Suriname, de Nederlandse Antillen of Aruba, of in een ander land in Azië (m.u.v. Japan en Indonesië), Afrika of Latijns Amerika. De vier klassieke allochtone groepen (Turken, Marokkanen Surinamers en Antillianen) vormen binnen deze niet-westerse allochtonen een ruime meerderheid (bron: CBS).

⁶ De criminaliteitsgraad van de eerste generatie migranten is berekend door de eerste generatie verdachten te relateren aan de eerste generatie migranten in de totale geregistreerde bevolking. De asielmigranten met een verblijfsvergunning alsmede (een deel van) de asielmigranten in procedure is ingeschreven in de Gemeentelijke BasisAdministratie (GBA) en maakt dus deel uit van deze reguliere bevolking.